

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1945.

Första kammaren.

Nr 1.

Sedan i kraft av § 49 regeringsformen och § 2 riksdagsordningen riksdagen sammankommit till lagtima möte här i huvudstaden onsdagen den 10 januari 1945, sammanträdde riksdagens första kammare i den uti riksdagens hus för kammaren anordnade samlingssal samma dag,

Onsdagen den 10 januari,

kl. 11 förmiddagen.

Herr Nilsson, Johan, framträdde till talmansbordet och yttrade: Årade ledamöter! Efter ett kort uppehåll äro vi åter församlade till detta årets riksmöte, och vill jag som kammarens ålderspresident hälsa eder alla, såväl förutvarande som nytillkomna ledamöter, hjärtligt välkomna. Det skulle vara angenämt, om man kunde få uppleva den dag, då det icke vore anledning till bekymmersamma uttalanden och man i stället kunde få konstatera välordnade och lyckliga förhållanden, men det pågående väldiga krigets hotande faror hänga fortfarande även över vårt land och folk. Väl har hittills vår neutralitet bevarats okränk, men krigets följder och återverkningar ha tungt drabbat även oss, och det vill till att med klokhet handhava våra möjligheter och inte minst våra ekonomiska angelägenheter på ett framsynt sätt, så att, även om vår hjälpverksamhet måste kräva stora offer, vi dock inte skada det näringsliv som vi måste ytterst lita till, om våra resurser skola räcka till att dels ordna om vårt eget hus, så att allt vårt folk känner sig om möjligt rättvisligen tillgodosett men också medansvarigt i det gemensamma arbetet härför, och dels att vi äro beredda att göra de offer för nödlidande medmänniskor, som vi kunna åstadkomma.

Jag vill tro att vi härutinnan hava gemensamma önskningsar, och måtte vårt blivande arbete inriktas på att tillgodose desamma.

Med denna varma förhoppning förklarar jag detta sammanträde öppnat.

Sedan herr ordföranden därefter intagit talmansplatsen, tillkännagav herr ordföranden, att han på grund av bestämmelsen i § 1 mom. 2 av kammarens ordningsstadga anmodat kammarskrivaren Eric Carlén att, till dess sekreterare blivit utsedd, föra kammarens protokoll ävensom att herr ordföranden för tillfället anställt kanslibiträden och vaktbetjäning till erforderligt antal.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 4 januari 1945.

I anledning av stadgandet i § 32 riksdagsordningen hade statsrådet och chefen för justitiedepartementet anmodat tre bland de av riksdagen valde fullmäktige i riksbanken och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret att närvara vid den granskning av riksdagsmannafullmakter, som skulle inför departementschefen företagas, innan årets lagtima riksdag sammanträdde; och infunno sig nu av fullmäktige i riksbanken herrar Edv. Björnsson, A. Vougt

och G. Myrdal samt av fullmäktige i riksgäldskontoret herrar A. Örne, E. Eriksson och A. W. Strand.

Till justitiedepartementet hade insänts fullmakter för 18 personer, som vid val i september 1944 för vissa valkretsar utsetts till ledamöter av riksdagens första kammare för en tid av åtta år, räknade från och med den 1 januari 1945.

Vid granskning av fullmakterna framställdes icke någon anmärkning mot desamma.

Protokoll över granskningen jämte förteckning å de granskade fullmakterna skulle tillika med dessa överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:
C. G. Bruno.

Förteckning å ledamöter av riksdagens första kammare enligt fullmakter, granskade inför chefen för justitiedepartementet den 4 januari 1945.

Malmöhus län med Malmö stad och Hälsingborgs stad.

1. Målarmästaren Edvin Berling i Hälsingborg.
2. Direktören Lennart Bondeson i Svalöv.
3. Lantbrukaren Alfred Andersson i Bussjö.
4. Stationsmästaren Rudolf Anderberg i Vollsjö.
5. Lantbrukaren Axel Löfvander i Södra Sallerup.
6. Stationskarlen Herman Ericsson i Malmö.
7. Linjearbetaren Axel Leander i Ystad.
8. Direktören Ernst Wehtje i Malmö.
9. Cementgjutaren Emil Ahlkvist i Jordholmen.
10. Redaktören Axel Uhlén i Malmö.
11. Agronomen Ivar Persson i Tjustorps Nygård.
12. Statsrådet Tage Erlander.

Gävleborgs län med Gävle stad.

13. Landshövdingen Rickard Sandler i Gävle.
14. F. d. statssekreteraren Bernhard Näsgård i Stockholm.
15. Möbelhandlaren Carl Eriksson i Ljusdal.
16. Hemmansägaren Jon. N. Jonsson i Fjäle.
17. Chefredaktören Elon Andersson i Bollnäs.
18. Redaktören Hemming Sten i Gävle.

Vidare upplästes och lades till handlingarna ett från justitiedepartementet ankomett protokoll, så lydande:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 9 januari 1945.

Till justitiedepartementet hade inkommit *dels* den 8 januari 1945 från överståthållarämbetet fullmakt för aktuarien, filosofie doktor Erik Englund, *dels* den 9 januari 1945 från länsstyrelsen i Kronobergs län fullmakter för direktören Gust. Rosander, Växjö, och fru Gärda Svensson, Björnås, *dels ock* sistnämnda dag från länsstyrelsen i Västerbottens län fullmakt för kronojägaren Jakob Ferdinand Grym i Svanstein att vara ledamöter av riksdagens första kammare i stället för avgångna ledamöter av samma kammare.

Vid granskning av fullmakterna, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakterna icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte de granskade fullmakterna överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:
C. G. Bruno.

Enligt § 2 i ordningsstadgan för kammaren anställdes nu upprop av kammarens ledamöter, varvid såsom frånvarande antecknades:

friherre *Beck-Friis*,
herr *Andersson, Gunnar*,
» *Sundberg*,
» *Löfvander*,
» *Schlyter*,
» *Sundelin*,
» *Larsson, Sam*.

Upplästes tre till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fögade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under hänvisning till hosslutna läkarintyg får jag härmed värdsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 10—24 januari d. å.

Harg den 7 januari 1945.

Carl Beck-Friis.

Härmed intygas, att baron *Carl Beck-Friis* på grund av nyligen genomgången operation ej kan bevista instundande års riksdag under minst 2 veckor från dess början.

Stockholm den 23 december 1944.

John Hellström,
professor.

Till riksdagens första kammare.

Aberopande bifogade läkarintyg får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 10 till och med den 30 januari 1945.

Södra Sallerup, Kvarnby den 8 januari 1945.

Axel Löfvander,
riksdagsman för Malmöhus län.

Att riksdagsman *Axel Löfvander* på grund av sjukdom (ledgångsreumatism) är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet tills vidare intygas.

Lund den 29 december 1944.

G. Edström,
leg. läk.

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av närslutna läkarintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under innevarande januari månad.

Ulriksdal den 8 januari 1945.

Sam Larsson.

Generaldirektör *S. Larsson* är på grund av hjärtsjukdom förhindrad deltaga i riksdagens arbete under januari månad, intygas.

Stockholm den 4 januari 1945.

Westergren,
med. dr.

De begärda ledigheterna beviljades.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare.

För enskilda angelägenheter får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet onsdagen den 10 januari.

Överum den 6 januari 1945.

Carl Sundberg.

Till riksdagens första kammare.

För enskild angelägenhet får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet den 10—15 januari.

Malmö den 7 januari 1945.

K. Schlyter.

Även de av herrar Sundberg och Schlyter sökta ledigheterna beviljades.

Företogs val av talman; och utsågs därtill:

herr Nilsson, Johan, ... med 139 röster.

Anställdes val av förste vice talman; och utsågs därtill:

herr Gränebo ..... med 109 röster.

Företogs val av andre vice talman; och utsågs därtill:

herr Akerberg ..... med 97 röster.

Herr **talmannen** yttrade: De val, som nu förrättats, innebära, att såväl talmannen som vice talmännen fått sina förutvarande uppdrag förnyade. Jag anholder nu att å såväl mina egna som vice talmännens vägnar få frambära vårt vördsamma och förbindliga tack.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren att nu företaga val av sekreterare.

Valet företogs, och befanns efter valförrättningens slut hava blivit till sekreterare utsedd:

kanslirådet G. H. Berggren ..... med 97 röster.

Kanslirådet Berggren fick nu företräda, underrättades, att han blivit av kammaren vald till sekreterare, och övertog protokollsföringen.

In fidem

Eric Carlén.

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:t låtit genom offentligt anslag bjuda och kalla riksdagens samtliga ledamöter att torsdagen den 11 innevarande månad kl. 11 förmiddagen infinna sig i slottskapellet samt, efter förrättad gudstjänst, enligt § 34 riksdagsordningen begiva sig till rikssalen för att där inhämta vad Kungl. Maj:t hade att meddela riksdagen.

Herr talmannen meddelade, att till kammarens förfogande överlämnats 75 inträdesbiljetter till rikssalen vid riksdagens öppnande, och hemställde, att fördelningen av dessa biljetter proportionellt i förhållande till ledamotsantalet i varje valkrets finge ske genom sekreteraren.

Denna hemställan bifölls.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 11.57 förmiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 11 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 10.30 förmiddagen.

Herr *Sundelin* och herr *Andersson, Gunnar*, anmälde, att de under gårdagen infunnit sig vid riksdagen.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde fredagen den 12 innevarande månad företaga följande val, nämligen

dels av fyra ledamöter för att jämte talmannen tillsätta kammarens kansli och vaktbetjäning,

dels av fyra ledamöter för att delta i talmansöverläggningarna,

dels ock av två ledamöter att hava inseende över riksdagens kansli.

Detta förslag antogs.

Herr talmannen yttrade vidare, att han, likaledes efter samråd med andra kammarens talman, finge föreslå, det första kammaren ville besluta att företaga vid sammanträde, som komme att hållas måndagen den 15 i denna månad, val av ledamöter och vid sammanträde påföljande dag val av suppleanter i de ständiga utskotten.

Vad herr talmannen sålunda föreslagit bifölls.

Ordet lämnades härefter till herr **andre vice talmannen**, som anförde: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att första kammaren måtte besluta, att antalet suppleanter i de ordinarie utskotten, förutom utrikesutskottet, vad denna kammare beträffar måtte bestämmas till: för konstitutionsutskottet 15, för statsutskottet 20, för bevillningsutskottet 15, för bankoutskottet 10, för första lagutskottet 12, för andra lagutskottet 13 och för jordbruksutskottet 9.

Denna hemställan bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren nu, kl. 10.32 förmiddagen, att ajournera sina förhandlingar till kl. 10.45 förmiddagen.

Till åtlydnad av Kungl. Maj:ts kallelse avgingo herr talmannen och kammarens ledamöter kl. 10.45 förmiddagen till slottskapellet, där riksdagspredikan hölls av kyrkoherden i Arvika östra församling, prosten Harald Hallén. Efter gudstjänstens slut begav kammaren sig till rikssalen, i vilken även andra kammaren infann sig.

Hans Maj:t Konungen kom tillstädes och öppnade riksdagen med det i protokollsbihanget införda tal.

Herr talmannen framträdde därpå och yttrade:

Allernådigste Konung, Eders Majestät!

Efter fruktansvärda krigsår, som fört med sig obeskrivliga lidanden för miljoner medmänniskor, borde vi snart kunna få skönja någon ljusare gryning och förhoppning om ett slut på det blodiga förintandet av människor och meningslös förstörelse av kultur och värdefull egendom. Visserligen hänger fortfarande ovisshet och därav följande oro över oss, men vi få dock icke upphöra att hoppas på att vårt levnadsmod icke sviktar, utan att livskraften hos Sveriges folk främjas genom sunda impulser och hälsobringande krafter. Ehuru ömtåliga situationer icke kunnat undgås och frestelsen för aktiva ingripanden varit överhängande har vårt land dock, tack vare Eders Majestäts kloka och lugna ledning och genom regerings och riksdags i stort sett enhälliga inställning, undgått att indragas i krigets ödeläggande virvlar. Vårt svenska folk har därmed ingalunda fått ägna sig enbart åt fredliga värv, vaksamhet och beredskap ha krävt och kräva alltjämt stora personliga och ekonomiska offer.

Vi ha dock inte tvingats till några svårare avbräck för våra samhälleliga institutioner, och vårt näringsliv har i stort sett kunnat hållas i gång. Produktionen har upprätthållits, vilket varit av stor vikt särskilt när det gällt vårt försvar och vår folkförsörjning. Modernäringen lämnade sistförflutna året en avkastning, som tillförsäkrar oss själva trygghad tillgång av de viktigaste livsmedlen. En än bättre skörd hade givit oss större möjlighet till stöd åt nödlidande grannfolk, vilket ingen vill att vi skola underlåta. Alla äro säkerligen ense om att vi, som undslupit att delta i förödelsearbetet, inte böra draga oss för uppoffringar när det gäller att lindra och läka de ohyggliga sår som åstadkommits genom brutal krigföring. Förvissade om att detta överensstämmer med Eders Majestäts önskan hoppas vi att Eders Majestät skall finna goda krafter i rikt mått medverkande till fosterlandets fromma och även till i nuvarande läge behövlig hjälpverksamhet.

Med uppriktigt välönskan till Konung och Konungahus framför jag nu till Eders Majestät första kammarens undersåtliga vördnad, tillit och trohet.

Sedan andra kammarens talman därefter i denna kammarens namn till Hans Maj:t Konungen framfört andra kammarens undersåtliga vördnad, fingo talmännen vardera mottaga, av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet Wigforss ett exemplar av Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1945/46, nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, och nr 3, angående fortsatt giltighet för förskottsstaten för försvarsväsendet ävensom allmänna förskottsstaterna I och II, samt av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Bergquist ett exemplar av Kungl. Maj:ts berättelse till 1945 års lagtima riksdag om vad i rikets styrelse sig tilldragit, varefter ceremonien

å rikssalen avslutades och första kammaren enligt beslut, fattat före avtågandet från samlingsrummet, åtskildes vid utgången från rikssalen kl. 12.25 på dagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 12 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Företogs val av fyra ledamöter för att jämte talmannen tillsätta kammarens kansli och vaktbetjäning; och befunnos efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedda:

herr Björnsson	med 73 röster,
» Friggeråker	» 73 » ,
» Ström	» 73 » ,
» Velander	» 73 » .

Anställdes val av fyra ledamöter för att deltaga i talmansöverläggningarna; och befunnos efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedda:

herr Andersson, Elon, ...	med 71 röster,
» Bärg, Johan, ...	» 71 » ,
» Johansson, Johan Bernhard, ...	» 71 » ,
» Tjällgren	» 71 » .

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade

dels Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 4, med förslag till ändrad lydelse av §§ 17, 21, 27 och 28 regeringsformen, m. m.;

nr 6, med förslag till lag om ändrad lydelse av 88 § växellagen, m. m.;

nr 8, med förslag till lag om ändring i strafflagen för krigsmakten, m. m.; samt

nr 10, med förslag till lag om ersättning i vissa fall åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl.;

dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse nr 7, om förordnande av en statsrådsledamot att utöva den befattning med riksdagsärenden, som jämlikt § 46 riksdagsordningen tillkommer en ledamot av statsrådet.

Företogs val av två ledamöter att hava inseende över riksdagens kansli; och befunnos efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedda:

herr Nilsson, Bernhard, ...	med 62 röster,
» Wahlmark	» 62 » .

Föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts nästlidna dag på rikssalen överlämnade berättelse till 1945 års lagtima riksdag om vad i rikets styrelse sig tilldragit.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts under gårdagen på rikssalen överlämnade propositioner:

- nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1945/46;
- nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45; samt
- nr 3, angående fortsatt giltighet för förskottsstaten för försvarsväsendet ävensom allmänna förskottsstaterna I och II.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet riksdagens år 1944 församlade revisorers berättelse om verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1943—30 juni 1944.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet riksdagens år 1944 församlade revisorers berättelse angående riksbanken.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet riksdagens år 1944 församlade revisorers berättelse om verkställd granskning av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning för tiden 1 juli 1943—30 juni 1944 m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott justitieombudsmannens till innevarande riksdag avgivna ämbetsberättelse.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott militieombudsmannens vid innevarande riksmöte avgivna ämbetsberättelse.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 4, 6, 8 och 10.

Föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts skrivelse nr 7, med tillkännagivande, att Kungl. Maj:t förordnat statsrådet Nils Jacob Eberhard Quensel att under innevarande lagtima riksdag utöva den befattning med riksdagsärenden, som jämlikt § 46 riksdagsordningen tillkommer en ledamot av statsrådet;

och skulle underrättelse om denna skrivelser innehåll genom utdrag av protokollet meddelas vederbörande utskott samt de ledamöter, som hava inseende över riksdagens kansli.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

- nr 1, av herr *Andersson, Birger*, m. fl., om sänkning av valbarhetsåldern vid val till riksdagens andra kammare och vid kommunala val;
- nr 2, av herr *Bondeson*, om åtgärder för utrotning av råttor och möss;
- nr 3, av herrar *Rosander* och *Jonsson*, om utredning angående tillsättande av kommunala bostadsnämnder; samt

nr 4, av herr *Rosander* och *Jonsson*, om utredning rörande statens medverkan till en lösning av industriens arbetarbostadsproblem.

Herr **Ström** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Den svenska opinionen har den senaste tiden livligt upprörts av en mycket inhuman behandling av tvenne svenska soldater, beredskapsmän, vilka för att rädda ett antal civila för överhängande fara vid en militär övning i trakten av Trollhättan själva utsatt sig för extra risker med påföljd att de lidit allvarliga skador och svårt men för framtiden, bl. a. genom invaliditet. *Interpellation ang. samhällets skyldigheter mot skadade värnpliktiga m. m.*

På grund av våra lagars brister ha underdomstolarna icke ansett sig kunna bevilja dessa hedervärda soldater det vederlag, som hela vårt folk anser rättsmedvetandet kräva. Kronans ombud i processen har av formella men icke av moraliska skäl motsatt sig ett bifall till de skadade soldaternas krav, vilka krav synas så mycket mer berättigade som olyckan, enligt beredskapsmännens mening, får tillskrivas andra myndigheters försummelser.

Härtill kommer att en av de skadade soldaterna efter olyckan blivit berövad sin tjänsteställning utan något vederlag.

Det känns ganska besynnerligt att i det svenska demokratiska samhället något dylikt kan ske, och än mera tveksam till statsmoralen blir man, då man ser att en enskild tidning, Morgontidningen, måste föranstalta om en offentlig insamling bland allmänheten för att åtminstone bereda de olyckliga soldaterna möjlighet att fullfölja sin talan till högsta instans. Tidningen är all heder värd, men samhället står med smäleken.

Händelser som denna måste otvivelaktigt uppväcka ovilja mot samhället och försvaret och därmed undergräva tilliten till landets lagar, styrelse och myndigheter. Sådant är alltid farligt, men ej minst i så upprörda tider som dem vi genomleva.

Här berörda händelse, om också den grellaste, är dock ej den enda, där samhällets behandling av skadade värnpliktiga och inkallade eller av efterlevande till förolyckade soldater och sjömän varit utomordentligt njugg, att icke säga demokratin överdig. Tidningarna ha sålunda vid flera tillfällen efter olika militära katastrofer, som krävt döda och sårade, starkt kritiserat de små summor, ofta rena allmosor, som beståtts de skadade eller de dödas efterlevande. Ett bevis för otillräckligheten i samhällets förpliktelser är bl. a. att en särskild fond, Kungafonden, måst skapas för att genom frivilliga tillskott något bättra där staten brister. Detta är mycket erkännansvärt, men för staten icke särskilt hedrande.

Nu kan icke gärna detta tillstånd få fortgå. En översyn över gällande lagar och reglementen på hithörande områden synes böra ske. En reform, som mera överensstämmer med statens heder och värdighet, synes böra vidtagas. Gammal formalistisk bråte synes böra gallras bort. Om principiella hinder för en reform märkligt nog skulle anses föreligga, bör i varje fall ett årligt kraftigt statligt tillskott till den speciella fonden åstadkommas.

I anslutning till vad sålunda anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framställa följande interpellation:

Har herr statsrådet observerat ovan berörda missförhållanden, och kan man förvänta åtgärder och förslag till förbättrade förhållanden?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

På framställning av herr talmannen beslöts att Kungl. Maj:ts propositioner nr 1—3 skulle sättas sist på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.32 förmiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
